

Varga Csaba

A MAGYAR NYELV EREDETE

*Írástörténészként az írásbeliség történetét (írásjel-készleteket és írásmódokat) kutatván fedeztem fel, hogy egykoron rövid szavak tartoztak a jelekhez. Olyannyira összetartoztak, mint nap és nyár, észak és dél. Természetes tehát, hogy e titokzatos ős-szavak nyomába eredtem. Ám a kikerekedő tájképen igen csak elámultam: nemcsak az ősi jelekhez jutottam közelebb, hanem kiderült az is, hogy az ősi írásjelekhez kitalálásukkor tapasztott szavak az emberiség legmeghatározóbb, legelterjedtebb alapszavai **

KÉT AXIÓMA

Írástörténeti kutatásaim kezdetén **kilenc axiómát** fogalmaztam meg, hogy útjelzőül szolgáljanak a távoli múlt ismeretlen tájain jártamban. Közülük a sorban a IX. axiómába foglaltakat kell itt leginkább megszívlelni, és egy pillanatra sem feledni.

(1) *IX. axióma: Ha működik egy szabály, akkor létezik*

Tehát ha egy szabály – szigorúbb formában: törvény – általánosan érvényesül, akkor nem kételkedhetünk abban, hogy valóságos az a kapcsolatrendszer, amelyben megnyilvánulását tapasztaljuk. Ez nem semlegesíthető megállapítás. Úgyanis ha csak egy kicsit is bizonytalan lenne, akkor például a fizika tudománya fabatkát sem érne.

Az írástörténeti axiómák közül az V. is vonatkoztatható szavakra, mely így hangzik: “Ha két jelkészletet azonosnak látunk, akkor nem két jelkészletet látunk, hanem egyetlen jelkészletet látunk két példányban leírva.” Ez jelen témánkra átigazítva:

(2) *V. axióma: Ha két szót azonosnak hallunk-értünk, akkor nem két szót hallunk, hanem egy és ugyanazt a szót halljuk kétszer kiejtve.*

Ám itt nagy akadályba ütköztünk: a szóegyezésekkel kapcsolatban oly erősek a hiedelmink, hogy e témát külön is meg kell vizsgálnunk.

MIKOR EGYEZIK KÉT SZÓ?

Hogy két szó azonos, tehát egy (egyazon) szó legyen, ahhoz két feltételnek kell teljesülnie egyszerre:

- a) a hangzásnak meg kell egyeznie,
- b) és egyúttal a jelentésnek is azonosnak kell lennie.

* Ez az írás *A magyar nyelv története* című, hamarosan kiadásra kerülő könyv egyes részeinek kivonatolása.

Csak e két feltétel együttes teljesülése esetén mondható el két szóról, hogy nem két szó, hanem egyetlenegy szó az, kétszer kiejtve. Ha tehát a piacon azt mondom a néninek, hogy “füge”, s ő fügét ad, nem sárgarépat, vagy tojást, akkor biztos lehetek benne, hogy az ő “füge” szava és az én “füge” szavam egy és ugyanaz a szó.

A SZAVAK VÉLETLEN EGYEZÉSÉRŐL

“Óh, kétszáz véletlenül egyező szó bármely két nyelvben található!” Ha létezik ostoba tudományos dogma, akkor ez az a javából. Amolyan ráolvasással való ördögűzés. Egyszerű számításokkal bemutatom a fenti, oly gyakorta hangoztatott állítás (vágy) bámulatosan balga voltát. E kis számolgatás eredménye olyan lesz számunkra, mint amikor elvágják a táltos paripa bokáján a béklyót. (Nem állhatom meg, mert tanulságos: ez a “bék”, az a “bék”, amely a “béke” szóban is a lényegét adja: “kötés”.)

Nézzük az átlagos, négy hangból álló szavak véletlen egyezésének esélyét:

- a) Vegyünk alapul egy 25 betűből álló ábécét.
- b) Alkalmazzuk továbbá azt a megszorítást, hogy egyetlen hang sem ismétlődhet a szóban.

A kérdés ekkor: Hány négy hangból álló szó állítható elő 25 hangból?

A négy hangból álló szó első helyére tehát 25 féle hang kerülhet. A második helyre azonban már csak eggyel kevesebb hangot tehetünk, azaz csak 24-et, hogy kizárjuk az ismétlést. Hasonló módon a harmadik helyre már csak 23, a negyedikre 22 hang kerülhet. Eszerint a négy hangból álló lehetséges szavak száma:

$$25 \times 24 \times 23 \times 22 = 303\ 600$$

Ám még nem értünk a számolás végére, mert láttuk, hogy szóegyezés akkor és csakis akkor mondható ki, ha a két szó hangra is, és egyúttal jelentésre is azonos. A jelentés azonban a fenti számításban még nem szerepel.

Vajon hány jelentése lehet egy szónak? Például mit jelenthet ez az ismeretlen szó: *sriv*?

Bármit az ég világon, ami jelentés csak létezhet. Nagyon lebecsüljük az emberi értelmet, ha azt mondjuk, hogy tízezer jelentése lehet, de vegyük ennyinek. Tehát a 303 600 még beszorzandó tízezerrel:

$$303\ 600 \times 10\ 000 = 3\ 036\ 000\ 000$$

Vagyis négy hangból álló szavak véletlen egyezésének esélye egy a három milliárdhoz. A lottó telitalálatra ennél hétszer nagyobb az esélyünk!

Öt hang esetén a véletlen egyezés esélye:

1 : 63 756 000 000. Hét hang esetén:

1 : 24 227 280 000 000. Azaz egy a 24 trillióhoz!

Ezek oly hatalmas számok, hogy törölhetjük szótárunkból a véletlen egyezés lehetőségét. Tehát a számítással nem hogy számottevően csökkentettük az “Óh, kétszáz véletlenül egyező szó bármely két nyelvben található!” ördögűző ráolvasásban szereplő 200-as számot, hanem eredményünknek köszönhetően egyenest kijelenthetjük:

(3) *A véletlen szóegyezés maga a csoda.*

Természetesen a lehető legelképesztőbb véletlenek (csodák) is bekövetkeznek néha, de épp ritkaságuk miatt nem kell figyelniük rájuk.

A helyzet azonban koránt sem ennyire egyszerű nagy időtávok esetében. Mert az egyezés megfoghatóságát rontja a kiejtés általános sokszínűsége, valamint a helyesírások és ábécék (a hiedelmekkel ellentétben koránt sem túl lassú) változékonysága. Vagyis ha lényegesen eltérő időpontokban leírjuk ugyanazt a szót, a két írásképp szinte biztosan eltérő lesz. Ám ez a nehézség is kezelhető, ha áttekintjük és megértjük a torzító hatásokat.

FONETIKUS ÍRÁS MÁRPEDIG NEM LÉTEZIK

Teljességgel érthetetlen hiedelmünk az is, hogy fonetikusán írunk.

Vajon miért nem üt szöveget a fejünkbe, hogy akkor viszont miért a helyesírásért vívott nyolc-tíz évnyi küzdelem az iskolákban? Ha "fonetikusán" írnánk (ahogyan az gondoltatik), akkor elég lenne megtanulni egy ábécét (mi több: bármelyiket), ez egy hét, és ripsz-ropsz, már kész is, mehet egy életen át az írás: "ki mint hall, úgy ír". De kell-e bizonyítani: az a diák, aki fonetikusán ír, biztosan elégtelent kap dolgozata helyesírására. ("Åotjãortã a fist å sunkãot". Nos? Mert hogy ez már eleve leírhatatlan így a mai magyar ábécével. Vagyis ugyanazt mindenki ugyanúgy írja le, de saját kiejtésével olvassa fel.) Ebből következően:

- (4) *A "fonetikus" írás csak azt az egyszerű megkülönböztetést jelzi, hogy hangokat jelölő jelek láthatók a papíron, és nem például szótagjelek, vagy szójelek, ám ez egyáltalán nem azt jelenti, hogy úgy írnánk le mindent, ahogyan halljuk. Ezt nagyon össze tetszetek keverni eddig.*

Tehát eleve arra kell számítanunk, hogy nem úgy ejtették ki a szavakat egykoron, ahogyan azt *ma* a régi írásokat böngészvén *visszamenőleg* kikumuláljuk a betűkből. Mert mi a mai szokásaink szerint *látjuk* a papíron lévő betűsorozatokat. Aki ezt nem veszi figyelembe, nem juthat messzire.

A KIEJTÉS SOKSZÍNŰSÉGE ÉS AZ ÁBÉCÉ VÁLTOZÉKONYSÁGA

Ha régen leírtak például egy kórogyi kiejtésű szót az akkori latin ábécével és helyesírással, akkor a szót jelképező betűhalmazra – ahogyan mondani szokás – az anyja sem ismerne rá. Kezdjük egy példával e csapda megértését. Ötszáz év szempontunkból nem nagy idő. Íme, egy idézet egy 1536-ban leírt szövegből (tessék csak nekigyürkőzni!):

Elég ijesztő annak, aki böngészni kezdi, holott csak az ábécé és a helyesírás módosulásával szembesült: a szöveg hibátlan, *ma is friss* magyar szöveg. Úgyanez, pontosan úgyanez a szöveg *mai* betűvetői szokások szerint leírva:

"Lássatok hogy meg ne csalassatok, mert sokan jönnek én nevemben mondván, hogy ők volnának a Krisztus, és az idő elközelgett volna, de ne menjetek azok után. Mikoron kegyig (*pedig*) hallandotok hadakat és háborúságokat, ne rettenjete meg. Mert szükség hogy ezek először meglegyenek..."

Helyesírási megjegyzés: A magánhangzó fölé húzott vonal azt jelzi, hogy a hang után még egy *n* hang is ejtendő. Sokâ = sokan, utâ = után, môdvân = mondván. Az efféle hangkihagyás, hangugratás – sokszor jelöletlenül is – igen jellemző volt a régi helyesírásokra.

És minél távolabb megyünk az időben, a mai és az akkori papíron lévő *látványok* közötti eltérés fokozatosan egyre nagyobb annál, mint ami a két írás között látható.

AZ IDŐ NYILÁNAK MEGFORDÍTHATATLANSÁGA

A papírra vetett SAILA szó mai *szemünknek* – mert a leírt szó csakis a szemünknek szól! – erőst idegen, ismeretlen szónak tűnik. Ám ha tudjuk, hogy e szó ama szép növény neve, amelyet ma ZSÁLYÁ-nak nevezünk, azonnal “képbe kerülünk”. És itt jön a megszívlelendő érdekesség:

- a) Teljesen tiszta tehát, hogy akkoron mindenképpen a *ma* ZSÁLYÁ-nak ejtett szót írták le.
- b) De az, hogy SAILÁ-t írtak, nagyon keveset mond arról, hogyan ejtették ki a *ma* ZSÁLYÁ-nak ejtett szót.

Ekként el kell fogadnunk az új gondolatot: Nem tudhatjuk meg, hogy pontosan hogyan ejtették akkoron azokat a szavakat, amelyek papírra körmölve maradtak meg. *Csak azt mondhatjuk meg, hogy az akkor és úgy leírt szót ma hogyan ejtjük ki.*

- (5) *Tehát nem fordíthatjuk meg az idő nyilát, a mából nem következtethetünk a múltra.* (Ez következik abból is, hogy a múlt nem ismerhető meg tetszőleges részletességgel.)

Vagyis szövegyezetéseinkben csak akkor lehetünk eredményesek, ha a múltból közeledünk a mához. Ellenkező esetben kutatásainkkal csak kis körön belül bolyongunk, a lényeg megértésének legkisebb reménye nélkül. (Immár vagy 150 éve.)

A KÓR SZAVA: A KÉP

Ha pedig a régen leírt betűkből nem deríthető ki, miként ejtették ki pontosan a belőlük akkoron összetákolt szót, akkor miként közelíthető meg a régi szó? Itt mintha végleg talajt (múltat) vesztenénk. Pedig akad fogódzó, mégpedig a nyelvészetben minden eddig figyelembe vettnél is pontosabb. Ez pedig a szóba rejtett kép. Mert minden egyes szavunk: kép. És mert:

- (6) *a régiségben mindent, de mindent annak látványa alapján neveztek meg.*

(Ha szavakról beszélünk: már maga a “kiejtés” kifejezés is kép: kiejtjük a szót a szánkából, mint kezünkől a bögrét.)

Ezzel egy eddig fel nem használt harmadik erős fogódzót illesztettünk a szóhoz, és ez a szent hármasság jött létre: 1. a szó mindenkori hangzása (változó), 2. a szó leírt alakja (változó), 3. a szó által megadott kép (örök érvényű). Tehát ez utóbbi a legbiztonságosabb fogódzó. Bemutatom alább, mint nyílnak meg a múlt kapui, ha e hármasságra támaszkodván vizsgáljuk a szavakat, a képet tévén mércéül. Lükő Gábor *A moldvai csángók* című művében (Budapest, 2002, Táton.) egy szőlőültető szerszám nevével kapcsolatban a következőt írja (124. oldal): “A moldvai magyarok már évszázadok óta ismerik ezt a szerszámot, mert nevét még palatalizálatlan alakban vették át. Az oláh *pitinog-chitonog*, a magyar *bitonág* név eredete ismeretlen”.

Ám a fenti vizsgálati módszerünk alapján nagyon is könnyedén megtalálhatjuk az oláh *pitinog-chitonog*, a magyar *bitonág* elnevezés eredetét. A *pitinog-chitonog* szőlőültetéskor használt bot, melyből alul kiáll egy ág, hogy lábbal nyomva mélyíthessék a lyukat a venyige

számára. Lükő Gábor az eszköz rajzát is közli. Nézzük, mi olvasható ki az alábbi háromszögből:

Az alsó sorból világos ugyan, hogy a *pitinog* = *chitonog* = *bitonág*, tehát egy szó ez, háromféle kiejtéssel, de mindhárom “elmosódottsága” miatt a jelentésről nehéz valamit is mondani; Lükő Gábornak sem sikerült. Ám ha a viszonyítás harmadik pontjával tesszük meg azt az eszközt, amelyet megneveztek e szóval, tökéletes bizonyossághoz jutunk. Mint ahogy a kétlábú szék eldől, de a háromlábú áll rendületlen: ez csakis magyar teremtette szó lehet. A rajz egyértelműsíti: a szóban két szó, a *bot* és az *ág* szerepel, mi több, a *bot* helyhatározóval: *boton*, és pontosan *boton ág* a tárgy is. Így jutunk billegő sejtéstől pontos, körkörös bizonyítékig. Felírhatjuk tehát:

pitinog, chitonog, bitonág, botonág
Egy szó, négyféle kiejtéssel.

A kép tehát nagyon biztonságosan segít a kiejtési változatok közötti eligazodásban, azonosításukban.

A SZÓ VÁLTOZIK, A KÉP MARAD

Azzal, hogy így írjuk fel a szókapcsolatokat: “egy szó négyféle kiejtéssel”, “egy szó huszonötféle kiejtéssel”, “egy szó tízféle kiejtéssel” stb., a (2) sorszám alatt már látott V. axióma egyik következményét juttatjuk érvényre. Ezzel pedig egy igen fontos új eszközt vonunk be a szóegyeztetésekbe. Ráadásul ha megvizsgáljuk az “egy szó, x-féle kiejtés” tartalmát, teljesen kitisztul a lényeg:

(7) *Ha a szó képi tartalma azonos, a kiejtése pedig többféle, akkor ezzel azt is mondjuk egyben, hogy A SZÓ VÁLTOZIK, A KÉP MARAD.* Ez is egy axióma értékű megállapítás, és tökéletesen új szemléletet hozván a vizsgálódásainkba, döntő hatással van a múltban való kutatás eredményességére.

Például a *kör* mások által is szaporított kiejtési változatai egyaránt ugyanazt az ösképet-összót őrzik:

cir, kir, ker, kör, kor, kur, küir, kr, khor, khr, gör, gir, ger,
gar, gor, gyr, gur, gr, győr, gyűr stb.
egy szó ez, húszféle kiejtéssel (no és többféle ábécével és helyesírással leírva)

Alább olyan példákat látunk, melyekben a szó jelentése is, és kiejtése is eltérő, csak a kép rendületlen, ám mégis egyértelműen belátható: egyetlen szó kiejtési változatai mindahányan.

KÉT UJJGYAKORLAT

Régezte a hangsúlytalan magánhangzót sokszor nem írták ki, meglehet az is, hogy némely vezető nyelvjárásokban egyszerűen “elharapták” a szó kiejtése közben. Pl. *golóbis* = *glóbus*, *kriszt* = *kereszt*. A szlávok különösen brillíroznak a magánhangzó kihagyásában: *zmrzlina* = *zúzmará*, *strbit* = *csorbít*, *tkács* = *takács*. Figyeljük meg, a szóba rejtett kép tengelybe állításával, és a kihagyás efféle jelenségére építve, mennyire meglepő felfedezésekre juthatunk. Legyen az első példa a latin *crep* szó.

A *crep* a szótár szerint: “zörög”. Tehát a krepp-papír = “zörgő papír”. Toldjunk a *c* és az *r* közé egy magánhangzót: mondjuk az *e*-t. Az így kapott szó: *crep*. Ha a *crep*-et *krep*-nek (is!) ejtjük mostanság, ezt is ejthetjük így: *kerep*. Kérdésem: vajon mit tesz a gólya, amire az mondható, hogy zörög, és a *kerep* a jó szó rá?

Ha *i*-t teszünk oda, és *c*-nek ejtjük a *c*-t (például Ciceró egyaránt helyes olvasatai: Ciceró, Kikeró, Csicszeró!), akkor a *cirip* szót kapjuk. Vajon mit tesz a tücsök késő nyári este, ami összevethető a gólya “zörgésével”?

Ha a Ciceró-Csicszeróhoz hasonlóan a *c*-t *cs*-re váltjuk: *csirip*. Mit tesz a madárka, ami összevethető a gólya és a tücsök “zörgésével”?

Úgyanez *e* magánhangzóval ejtve: *cserep*. Használjuk az *m* gyakori vendéghang voltát is. (Pl. *klupa-klumpa*, *kalapál-kalimpál*, *göb-gömb*.) Tegyük tehát a *cserep* szóba *m*-et: *cseremp*. Ö-vel ejtvén: *csörömp*. Mit tesz az edényeket rakosgató, ami összevethető a gólya, a tücsök és a madárka “zörgésével”? Szóismétlés tehát: “*csörömpölő cserép*”. (Csak megjegyzem: *cserfes* [$>$ *cserpes* $>$ *cserepes*] szájú = zörgő szájú, de már láttuk, érthetjük ezt *csiripelésnek* = *ciripelésnek* is.)

Az *r* gyakran változik *l*-lé. Változtassuk meg a *kerep* szót ekként. Ekkor a *kelep* szót kapjuk. Joggal tehetjük, mert a *kerepel* és *kelepel*, *körlő* és *küllő* kiejtés egyaránt él. Mit tesz a gólya, ami ugyanaz, mint amit a kovács tesz? *Kalapál*. Egyik a csőrével, másik a kalapáccsal. *Kelepel* = *kalapál* azonosság titka: nyelvünkben igen sok szó megvan magas és mély hangrendben egyaránt. Ballag-billeg, vás-vés, család-cseléd, csak-csek(ély), korzó-körző, fonák-fenék, és ilyen a *kalapál-kelepel* is.

A *kelep* szó pedig *m* vendéghanggal és mély hangrendben *kolomp*. Lám, megkaptuk, hogy a *csörömp* és a *kolomp* egész pontosan ugyanaz a szó – kétféle kiejtéssel. És vajon nem *csörömpöl-e* az, aki *kolompol*? Továbbá nyelve zörgeti a *kolompot*: *kalimpál*, ahogy a kovács is. Továbbá még: latin *colaph(us)*, ejtsd *kolap(usz)* = ütés, az-az pontosan *kelep*, *kalap*, *-ál* véggel *kalapál*, ez az első magánhangzót vesztett *klopf(ol)* is. Vagyis ez is mind egyetlenegy magyar szó.

Hogy nem elszórt jelenségről van szó, megerősítésül álljon itt egy következő példa is, a változatosság kedvéért ezúttal ógörög: *lataks* és *latag*.

Ez így “ijesztőnek” tűnik. Ha leírjuk saját betűinkkel: *lataksz*, a másik *latag*, még mindig “nem látunk semmit”, csak azt, hogy ugyanaz a szó áll mindegyik elején. Ám menten megvilágosodunk, ha ide írom, hogy mit akartak kifejezni az ógörögök e szavakkal: *lataksz* = *latyak*, *latag* = *lötyöget* (ez áll a szótárban, de *löttyög* lenne ez). Tehát *lat* = *laty*.

És így már sorolhatjuk: *latyak*, *latyakos*, *löttyen*, *löttyög*, *löttyed*, *löttyint*, *lettyen*, *littyen*, *löttye*, *lötty*, *lity-loty*, *lotyog*, *lotyó*, *lüttyő*, *lityi*; a *ty*-t *cs*-re váltván *loccs*, *locs-pocs*, *loczog*, *locsol*, *lucs*, *lucskos*, *lucskos*, régi: *lacsakos*, *lacsik*, *locska*; *f*-re váltván *lefety*, *lefetyel*, *lafatyol*; a *loty*-ban az *l* *r*-re váltván *rityeg*, *rotyog*, *rötyög*, *rottyant*, *rittyent* (vö. *r* = *l*, *littyent*, *lottyant*: *locchant*), *rityroty*, *retyerutya*, *rötyi* és így tovább (a *reterátot* és bizony a *latrinát* is a magunk tételére húzhatjuk tehát).

Tehát kőkori-ókori nyáresti tájkép: tücsök *ciripel*, a madár *csiripel*, a *cserépedény csörömpöl*, a gólya *kerepel* < *kelepel*, a *kereplő* szintén, a kút kereke *kerreg*, a víz *csörög*, bocsánat, *csorog*, a kovács *kalapál*, *kalimpál*, a kolomp *kolompol*, a kolomp nyelve ugyan csak *kalimpál*, a víz *löttyög*, a szomszéd *lotyog*, a kölkök *rötyög*, a leves *rotyog* és így tovább. De vigyázat: Nem az mondható, hogy különböző dolgokat nevezünk meg egy szóval, hanem egyedülálló módon akként cselekszünk, mióta világ a világ, hogy mindig a dolgok mélyén lévő azonosságot mérjük fel, és amiknek legmélyebb lényege azonos, azokat természetes módon a legmélyebb lényegét kifejező gyökkel nevezük meg. A kiejtésben tapasztalható különbség csak annyi, hogy a kiejtés módosíthatásaival finomítjuk, terelgetjük a jelentést. Ezzel egy önmagában is csodálatos és egyedülálló jelenséget fedeztünk fel:

(8) *A magyar nyelvben nemcsak a szó összeállításával, hanem magával a szó kiejtésével is irányítható, pontosítható a jelentés!*

(Vagyis szókincsünk: “változatok egy kevéske témára”.)

E lényeg-keresés és aszerinti megnevezés az oka, hogy nyelvünkben szükségszerűen felgyülemlenek a valaha is megszületett kiejtési változatok. Mert ha már átírányítottuk a *cirip*-et a tücsöknek, a *csirip*-et a cinegének, a *cserep*-et az agyagedénynek, a *kerep*-et a gólyának, a *kalapál*-t a kovácsnak, az úgy és ott is marad. Ennek köszönhető, hogy szókincsünk a lehető legtávolabbi múltból is nagyon sok emléket őriz rendületlen. Ezért mondhatjuk, hogy nyelvünk nagyon jól emlékezik a múltjára, szavaink döntő többsége: nyelvemlékünk az idők mélyéből. Következmény:

(9) *A magyar nyelvből visszafejthető a kezdet.*

Hogy lássuk, nagy titkokat fejtünk meg itt, és nem bűvészkedünk, bemutatom, hogy akár egyetlenegy betű is elvezethet a múltból a mába bennünket, ha valamennyire már eligazodtunk az írásbeliség útvesztőiben.

A DI BETŰPÁR NYOMÁBAN

Megkértem egyik, angolul anyanyelvi szinten beszélő, és az angol helyesírást tökéletesen ismerő barátomat, hogy írja le nekem a *gyönyörű* szót. Mivel az angol ábécében se *gy*, se *ö*, se *ny*, se *ű* nincsen, keze nyomán ez lett a *gyönyörű*-ből:

dioniorou

Szintén a fenti “di” betűpár áll a *csizmadia* szóban is. A *csizma* annyit jelent, hogy *csiszolt*, fényesített bőrből készült valami, a *dia* pedig *készítő*. *Csizmadia* = *csizmakészítő*. (Ógörög *csizmadia* = *szüszmatia*. Aligha igényel kutatást...) Nézzük meg, mit mond erről, és magáról a “di” betűpárról a régi (Czuczor–Fogarasi) szótár:

CSIZMADIA Máskép csizmazia, azaz, csizma-csia, csizmacseáló, v. csináló,
DI dia, czizma-dia, változattal: zi, csi, zia, csia, a törökben: dsi. V. ö. cse, cseál, és te, tesz.

Ebből látható, hogy a “di” gyök sokféle kiejtéssel használtatott és használtatik. Ezek:

di, te, té, zi, zia, csi, csia, cse cse(ál)

Egy szó ez, nyolcféle kiejtéssel.

A *csin*, *csin*-os is annyit jelent csupán, hogy *cseált*, *csinált*, mármint a küllem. Úgyancsak ez a szó a *csín* is: valaminek a *csínja*, *csínja-bínja*, hogy kell *csinálni*, *cseálni*, *tenni*. *Csízio* értelménye is ez: a *cseálás* fortélyja. Van azonban a *di*-nek egy további kiejtési változata is, a *gya*, mely *-k* (eredetileg *-g*), illetve *-r* végződéssel:

GYAK a *cselekvést*, *működést* jelentő *dia*, *csia*, szókkal rokon, *gyakor*, *gyakorol*, *gyakorta*. *Gyakor*, a *cselekvést* jelentő *dia* *diag*-ból, mintegy *diagó*, azaz valamit ismételve *tevő*, *cselekvő*.

GYÁR *gyáros*, *gyárt*, *gyártó*. Amennyiben *csinálást* jelent, rokona; *csi*, *di*, *csinál*, *dia*.

Vagyis a *gyak*, eredetileg *gyag* (diag) úgy adatik a *d i = gya* gyökből, mint a *rú-g*, *sú-g*, *zör-g*, *mor-g* emezek gyökéből. A *-g* (változattal *-k*) tehát folyamatossá teszi a cselekvést. (Régente *gyag < gyak* jelentett közösülést is.) Így tehát e fent bemutatott nyolcféle kiejtéshez egy kilencedik is járul, a *gya*.

Csakhowy ez a *dia = gya* egyéb szavakban is megtalálható (pl. még: Dienes–Gyenes). Ha a már említett *-g < k* végződést egyaránt a *dia = gya* után illesztjük, akkor *diak = gyak* adatik. Ez a *diak* pedig nagyon emlékeztet a *diák*, a *gyak* pedig a *gyak*(orló) szóra. Nem is véletlenül. A *diák* nem egyéb, mint *gyak*(orló), *gyak*(ornok).

DIÁK (...) A régibb magyar mesteremberek így hívták tanítványsegédeiket. (...) Tájéjtés-sel: deák. A hellen diakonoV (diakonosz)-ból eredett a latin diaconus, mely azt jelenti: egyházzolga, és ezekből aztán alkalmasint a magyar diák. Megjegyzendő a hellén didaskw (didaszko) is, mely azt jelenti: tanulok, pontosabban tehát: gyakorlok.

A diák és a diakon (latinosan diakónus: papi hivatalra készülő növendék) tehát egyszerűen *gyakorló*, *gyakornok*. Nem gyésítve írhatjuk akár így is:

diakorló, *diakornok*, *diakorlat*, *diakorlott*, *diakorta*.

Nem idegen szó tehát a *deák* sem, a *di* bővérű magyar változatai igazolják, hogy a magyarból került az ógörögbe és a latinba is egykoron.

“*Di*”-t tartalmaz továbbá a *diamant* is (francia és holland *diamant*, olasz és spanyol *diamante*, angol *diamond*). Ha a *di* helyett *gy*-t ej-tünk, a *gyamant* szót kapjuk, mely kissé nyíltabban ejtve: *gyémánt*. Tehát:

diamant, *gyémánt*

Egy szó kétféle kiejtéssel.

Tehát ahogy adatik a *diak = gyak* azonosság, éppúgy adatik a *diamant = gyémánt* azonosság is. (Az átadás-átvétel iránya is világos, mert a *gom*, *göm*, *gam*, *gy*-vel *gyöm* gyök rejtezik benne, például a *gyöngy* régen *gyömgy*, ahogy a *romgy* pedig *romgy* volt.)

Ismét megpíszkáltunk egy “idegen” szót, ezúttal egy ógörögöt, és nyelvünkéből ismét hatalmas szó-tűzijáték bomlott ki. *Ott* érintettünk meg valamit, és *itt* pezsdült nagy tűzijáték.¹ Be kell látnunk: a fenti lebilincselő úti élményekhez pusztán csak a helyesírások, eltérő ábécék, változatos kiejtések torzító hatásának felmérésével, majd semlegesítésével jutottunk el, de főképp azzal, hogy a mai gyakorlattal szöges ellentétben *mi a múltból magyarázuk a mát, és nem a mából a múltat*. Valamint azzal, hogy tudatosítottuk és munkaeszközzé tettük az “egy szó (gyök) – x-féle kiejtéssel” jelenséget.

És hogy legyen mibe kapaszkodva végleg átlendülnünk a legnehezebb akadályon, vagyis ne utasítsuk el már eleve azt, amit egyre erősödve gondolunk a fenti példák alapján, ismételjünk meg itt az (1) jel alatt látott IX. axiómát, kissé bővítve: *Ha egy szabály – szigorúbb for-*

¹ Iskolás gyerekek hülyéskednek: túrosz, kútosz, kertosz, parasztiosz, tanyaosz, népiosz, bolindosz, füathalosz, ifiosz, gombosz, madarosz, kopasz, kell, aligosz, telesz, ájtétoz stb., vagy kissé máshogy torzítva: vaulo-vályú, kszérosz-száraz, tarrhion-tarhonya, tajsza-tészta, pütie-píte, trokta-trakta, küminosz-kemény, khételya-kétely, krika-karika, szümpsauté-szomszéd, kémosz-kém, puria-pára, lugajosz-lugas, raküla-rokolya, szükhna-szoknya, szülo-szülő, mokiz-mókáz, pajzón-pajzán, órejász-óriás, megasz-magas, hosszosz-hosszú, pedza-pedz, szész-szész, thinüder-tündér stb. Avagy a diákok netán csak felolvasnak az ógörög szótárból? Elárulom: ez utóbbi az igaz. Vajon miért támad bennünk már csak ennyihez viszonyítva is? Porszem a hegyhez képest. Akkor pedig...? Példák garmadáját mutatom be a HAR 1–2. kötetében, különösképp sokat az előkészületben levő HAR 2-ben. (HAR avagy Európa 45 000 éves szellemi és nyelvi öröksége. 1. kötet. Pilisszentiván, 2004, Fríg Kiadó.)

mában: törvény – általánosan érvényesül, akkor nem kételkedhetünk abban, hogy még akkor is valóságos az a kapcsolatrendszer, amelyben megnyilvánulását tapasztaljuk, ha arról eddig nem tudtunk semmit.

Könnyű belátni ennek igazát, miáltal következményeit is belátni kényszerülünk: a fenti példákban végigtérébelyesedő szabályszerű összefüggések mögött valós kapcsolatrendszer húzódik meg: a mélyből mindenhol előtüremkedő, titokzatos nyelv. És mint látszik, e szókincsnek éppoly jelzője a gyök és az általa jelölt kép, mint madárnak a tolla és annak színe.

A GYÖK ÉS A GYÖKRENDSZER

A magyar nyelv gyökrendszerének feltérképezése Czuczor Gergely nevéhez fűződik, bár ő hivatkozik ebbéli elődökre. A gyökök alapvető volta sok állóvizet megzavart, töröltetett is a köztudatból. Mi több, megtagadtattott.

Ezen a döntésen csak csudálkozhatunk. A megtagadók (kik, miért?) olyanok, mint az a viccbéli bácsi, aki az állatkertben hátat fordít a zsiráfnak, mondván, “ilyen állat nincs is”. (Hogy kikerüljék a gyök felkavaró fogalmát [mert ott van az], kitalálták az “elvonást”. Például, hogy a *fon* a *fonadékból* keletkezett volna “elvonással”. Ez lenne a gyök létének cáfolata, vagyis az, hogy egy-egy hosszú szó kezdetét egyszer csak valakik “elvonták”, és aztán ebből újabb szavakat teremtettek. No, de amit “elvontak” volna a képzett szóból, tőszóként új szavakat alkotandó belőle, az meg mi a csoda? Erre nem is lehet mit mondani. Továbbá, amíg nem “vonták el” mondjuk a *fonadékból* a *fon* gyököt, addig vajon hogyan mondták azt, hogy “megfon”, “fontoskodó”, netán azt, hogy “megfontoltan”? Fogós kérdés, nem? Az interneten láttam valahol erről egy véleményt: “Engem sem lep meg, a víz szavunk is a vízvezetékéből van, és a kályha szavunk is a kályhacsőből. Nem?” Ennyi elég is.)

Legtanácsosabb, ha mindenről magunk győződünk meg. Vegyünk elő egy magyar–angol szótárt, és figyeljük meg, hogy a magyar oldalon mennyire egyöntetűen ugyanazzal a szótaggal kezdődnek rendre a szavak. (Az alábbi adatokat én az Országgh-féle szótárból vettem.) Például *kör*: három oldalon keresztül sorjázik a szavak elején, legyenek a szavak jelentései akár olyan távoliak is, mint: körömpörkölt, környék, köret, körző stb. Ám a *ker* is ez a gyök (kerék, keretlegény, kereskedő): újabb 8 oldal. A *kar* is ez (karika [körike, kerek], karima, karzat): újabb 4 oldal, a *gör* is ez a szó (görbe, görcs, gördül): újabb 3 oldal. A *gar* is ez a szó: újabb egy oldal. Ám ugyanezek a meg-, át-, fel-, túl-, rá-, szét- stb. előtétekkel is megvannak, tehát a kapott 19 oldalt teljes biztonsággal szorozhatjuk *legalább* hárommal, miáltal 57 oldal adódik. Vagyis 57 oldalon keresztül ugyanaz a gyök áll a szavak fő helyén, és még nem is vettük számításba e gyök kiejtésben jobban kitekeredett változatait. (Még kilenc gyök, és máris 570 oldalas szótárt szorongatunk! Visszatérünk még ennek súlyos következményére.) Ám eközben az angol megfelelőikben nem tapasztalható ilyen tökéletes rend. Nem csak ilyen nem: semmilyen sem. (Aki figyelmes, talál rend-töredékeket ott is, de az e csoportba tartozó szavak szerfelett ismerősnek tűnnek... Pl. angol *undo* = *ondó* (azaz ontó, ömlő); csak a kiejtésük tér el.) Nem folytatom. Aki azt mondja, hogy magyar nyelv nem a gyökrendszerre épül, az nem látott még szótárt.

MI A GYÖK?

A gyök különös szerzet. Három hangból áll (legalábbis az utóbbi tízezer évben). Kétoldalt mássalhangzó, középtűt magánhangzó: ez egy gyök. A közrefogott magánhangzó tetszőleges lehet, nem járul hozzá a gyök alapvető jelentéséhez. (Alapvetően a távolságot, közeli-távoli időt, minőséget, méretet jelöli. Magas hangrend közeli, fiatal, mély hangrend öreg, távoli. Például ott–itt, az–ez, av–iv (if), vás–vés. Meglehet, ez a hatás mára erősen leromlott.) A mássalhangzók változása, például $r > l$, $h > f$, $h > b$, $g > k$, $t > d$, $b > p$ stb., szintén semmilyen

hatással sincs a gyök jelentésére. A kezdő hang el is veszhet (foszlik > oszlik, billeg > illeg), vagy közbe is szűrődhat hang (csónak–csolnak), a hangok össze is keveredhetnek (szökcse–zöcske, ugrat–rúgtat). Vagyis a gyök jelentése áll, mint a levert cövek, miközben a gyököt kifejező hangalak “elkószálhat”, ám csak annyira, mint a cövekhez kötött kecske. Vagyis ha egy gyökszó összes kiejtési változatát egymásra vetítjük, egy rendkívül elmosódott alakzatot kapunk, mint amikor sok ember arcképét egymásra vetítjük. (Ilyen elmosódott alakzat például az orkánban lengő zászló is.) Ám ha ez így van, akkor mi alapján különböztethetők meg a gyökök?

A válasz – mint már említettük: a beljük rejtett kép alapján. A gyökökbe rejtett kép végtelesen maradandó: “a szó változik, a kép marad”. Ezeket a meghökkentően maradandó képeket neveztem el “ösképeknek”. Az pedig, hogy az ősnyelvben – magyar nyelvben a kiejtés miatt nem változhat parttalanul, csak nagyon zárt körön belül, de még akkor is nagyon lassan, röviden is érzékeltethető.

Az angol szavak, például a *ninny*, bárhogy változhat, mert semmi sem írja elő, hogy azt a jelentést hogyan *kell* szóba önteni. Változik is az angol szókincs, derekasan.

Ezzel szemben például ha a magyar *köröm* szóban a *kör* megváltozna, a szó értelmét veszítené. Mert a *kör* nem tárgyat, hanem ilyen alakúságot jelent! Hogy megváltozhasson a kiejtése, az új szónak a *körmös*, a *környék*, *körülbelül*, *környezetvédelem* stb., tehát az összes körrel kezdődő szót is magával kell húznia, melyekből csak alapesetben is 15 oldal van a szótárban. Ez tehát igen jelentős, módosulást fékező tényező. Az angol szóváltoztatás tehát teher nélküli, a változni kívánó magyar szónak pedig tonnákat kell magával vonszolnia. Változhat a kiejtés persze, például úgy, hogy mindenki *kh*, majd *g*-ként ejti a kezdő *k* hangot. Ekkor lesz *körből gör*. Aztán a néprészek, nyelvjárások keverednek, és keverednek a kiejtési változatok is. Így adódik, hogy hol azt mondjuk, *keret*, hol azt, hogy *köret*, a *körből* lehet *görbül*, a *kert* lehet *gart*, a *kör* lehet *Győr*, *gyűr(ü)* is és így tovább.

Kiejtésének változása tehát nincs hatással a gyökre, különben például már az erősen *i*-ző nyelvjárás is érthetetlen lenne az *a*-ző nyelvjárást beszélők számára. (Példa a nagyobb eltérésre: az *ás* és a *váj*; egy gyök – kétféle módon kiejtve.)

A GYÖKÖK SZÁMA

Elsőként leszögezhetjük:

(10) *Ha a teljes szókincshez viszonyítva kicsi a gyökök száma, akkor igen alapos ok miatt az.*

Tehát a gyökök számának megállapításával szükségszerűen a gyökök számának okára is fény kell, hogy derüljön.

A gyökök kutatásának egyik ága a Czuczor Gergely² – Kiss Dénes³ vonulat. (Nélkülük semmi sem lenne.) Czuczor is a hangok hangulatára vezette vissza a gyököket, csakúgy, mint ma Kiss Dénes. (Kiss Dénes fogalmazta meg elsőként, hogy a mássalhangzók hordozzák a gyökök jelentését.) Ezen elgondolás lényege, hogy minden hangnak van érzelmi, képi tartalma, például *b*: búb, bab, *á*: ámulat, a nyitás érzeményével, tehát akár *ás* is, és *ásít* is, és így tovább. Kétségtelen, a hangok kifejező erejét már a csecsemő is érzékeli, és él is vele. Eszerint annyi végső alapgyök létezne, ahány hang, amit ha durván 25-nek veszünk, azt mondhatjuk, hogy szókincsünk kb. 25 gyökből épül fel. Nem légből kapott gondolat: a hang “érzemé-

² Czuczor Gergely–Fogarasi János: *A magyar nyelv szótára*. 1–6. köt. Pest, 1862–1871, Emich.

³ Kiss Dénes: *Aki fázik, fát keres*. Budapest, 2001, Püski.

Kiss Dénes: *Az ŐSEGY titka és hatalma, avagy a magyar nyelv tana*. Budapest, 1995, Püski.

Kiss Dénes: *Bábel előtt*. Budapest, 2002, Püski.

Kiss Dénes: *Bábel után*. Budapest, 2004, Püski.

nye” szókincsünk nagyon fontos alakítója. Mi több, ha egy adott pillanatban, az idő egy met-szetében vizsgáljuk a gyököket, a gyökök keletkezésének efféle magyarázata elkerülhetetlen.

Egyetlen hiba van ebben: a gyökök kiejtése az idők folyamán akár lényegesen is változhat. Például a VÖLgy, VALag, valamint a FESték, FOS gyöke egy és ugyanaz a gyök, értelménye: “szétmálló, “szétváló”, csak kiejtésben különböznek. (Itt nincs lehetőség ezt kifejtetni, a teljes könyvben bemutatom, miért van ez így.) A gyök “végigzongorázhatja” a fél ábécét, a lehetséges összes variációban: alapképe rendületlen. (Teljes mellszélességgel vállalom: például *horror* és *borzol* egész pontosan ugyanaz a szó – kétféle kiejtéssel. Lásd bőven: HAR 2.) Tehát nem a hang hangulata adja a gyök végső, legelemibb jelentését, bár fontos alakító erő.

Érdekes itt megismételni: *nemcsak a szó képzésével, hanem magával a szó kiejtésével is irányíthatjuk, pontosíthatjuk a jelentést.* Czuczor Gergely és Kiss Dénes azt ismerte fel, hogy ennek milyen nagy a szerepe a szóalkotásban. De ez csak a szavak “színezése”, árnyalása.

A másik kutatási irány képviselője Marác László. (Épp az Ökotájban jelent meg a gyökökről egy nagyon fontos írása.⁴) Igen jelentős eredmény, hogy Marác az időt is bevonja vizsgálódásaiba, így nála a gyökök rendszere – általa meg nem adott, de példáiból láthatóan nagyon kis számú, és teljesen elkülönült – hanggomolyokra válik szét. Ezek azonban összefolynak. Hiszen a PIRinyó, PIRos és a PÖRög PIR, PÍR és PÖR gyökében hiába szerepel egyaránt a *p* és az *r*, a PER, PIR, PÍR gyököknek semmi közük egymáshoz. A szétválasztás elve tehát nem lett meg.

Marác eredménye azonban szintén nagyon jelentős. Bebizonyította, hogy a gyökök jelentés alapján szerveződnek, és kiejtésük nincs jelentős hatással jelentésükre, csak színezik azt. És ebből következik az alábbi fontos tétel:

- (11) *Ha többféle kiejtési változata van egy gyöknek, akkor nem gondolhatunk egyébre, mint arra, hogy egyetlenegy gyökből jöttek létre ezek a változatok. Tehát mindegyik “gyökcsaládnál” egy és csakis egy gyök áll a kezdeteknél.*

Tehát hiába van egy gyöknek mondjuk ötvenféle kiejtése, ez csak egyetlen gyök akkor is. Ebből következően ismét az adódik, hogy a gyökök száma szükségszerűen nagyon kicsi. Pusztán ennek végiggondolásával is sorsdöntő eredményre juthatnánk. Czuczor még lajstromba is vette a szókincsünkben lévő összes gyököt (ezt a gyökszótárt az említett művének elején be is mutatta⁵), és sokszor jelzi, hogy ez a gyök ugyanaz, mint az, az meg, mint amaz stb. Például *t*-betűnél *töm*. Végül megjegyzi: ugyanaz, mint *döm*. A *d* betűnél a *döm*re hozott példák után jelzi: ugyanaz, mint *gyöm*. Ekkor a *gy* betűhöz lapozunk, a további utalás itt: lásd *zöm*, és így tovább. Csak annyi kellett volna, hogy megkérdezze a munka végeztén: No, akkor lássuk végül, mennyi is ez? Ám Czuczor nem kezdett el számlálgatni, ahogyan Marác sem, és Kiss Dénes sem. Pedig ott állt mindegyikük a határon.

Czuczor gyökszótára 2400 címszót tartalmaz. Óvatos alsó és felső megközelítéssel első lépésben az adódott, hogy 30-60 közé tehető egy-egy gyök kiejtési változatainak száma. Vagyis 30-60 helyen is szerepel ugyanaz a gyök, csak különböző kiejtésekkel, tehát a kezdőbetűik szerint szét vannak szóródva a legkülönbözőbb helyekre a szótárban.

A két szélső értékkel osztva: $2400:30 = 80$, illetve $2400:60 = 40$. Tehát ezzel az óvatos megközelítéssel az adatik, hogy a gyökök száma 40–80 közé tehető. Ennyi bőségesen elegendő annak bizonyítására, hogy ez a nyelv kitalált nyelv.

⁴ Marác László: Nyelvi és képi gyökök – a magyar kultúra megtartói. *Ökotáj*, 2002. 29–30. sz.

⁵ Ezt a gyökszótárt teljes terjedelmében jómagam is közzétettem *A kőkor élő nyelve* című könyvem függeléként. Pilisszentiván, 2003, Fríg Kiadó.

Másképp is becsülhető a gyökök száma, mégpedig egy eddig soha el nem végzett számítással. Emlékezzünk az előzőleg említett *kör* gyökre: kb. 57 oldalt foglal le a szótárban. Ez a szótár (az Országgh-féle) 1000 oldal körüli. Ebből egyértelműen adódik:

- (12) *Ha mindegyik gyök hasonlatos terebélyű, mint a kör (és nincs okunk nem ezt feltételezni, mert miért lennének kivételezett gyökök?), akkor nyelvünk nem épülhet fel 19-20-nál több gyökből, hiszen $20 \times 57 = 1140$, és ez máris több, mint a vizsgált szótár 1000 oldala. Ennek bizonyító erejéhez nem kell magyarázatot fűznöm. (Tessék csak kiszámolni.)*

Jelen pillanatban már – jónéhány gyököt alaposabban átvizsgálva – úgy látom, hogy a gyökök száma valószínűleg 20 közeli, vagy akár annál is kevesebb. (Lásd: HAR 1., 336–338, valamint 356–358. old. Ezen kívül a HAR 2. kötete nem egyéb, mint négy gyök bemutatása és hatalmas európai terebélyüknek a lehető legrészletesebb leírása, mely egyben fenti 12. sorszámú tétel lehető leglátványosabb bizonyítása is.) Ez a felfedezés a gyökök lényegének feltárásával még inkább belátható.

A GYÖKSKÁLA

Elsőként bemutatom azokat a gyököket, amelyek alapvető voltáról már szerteágazóan megbizonyosodtam (csak egy kiejtési változatot jelölök):

- MÁL: ami részeire megy szét.
GUR: ami görbére hajlik.
RO: ami az ép állapotot megrontja
NE: ami bővül, növekedik
HAR: ami erőteljesen előtör

Itt most számot kell vetnünk egy meghökkentő és könyörtelenül érvényesülő törvényszerűséggel is. Ezt fogalmazza meg az alábbi, nagyon fontos tétel:

- (13) *Bárki önmaga is könnyen megbizonyosodhat a szótárt lapozgatva, hogy azt, ami görbére hajlik, sohasem kezdjük MÁL gyökkel kezdődő szóval megnevezni. Azt, aminek lényege a bővülés, növekedés, sohasem kezdjük RO gyökkel kezdődő szóval megnevezni és így tovább.*

Ha most ezt a felismerést is beépítjük a fenti meghatározásokba, a következővel kell szembeesülnünk. Számunkra

- MÁL: a világegyetemben minden, ami részeire megy szét,
GUR: a világegyetemben minden, ami görbére hajlik,
RO: a világegyetemben minden, ami az ép állapotot megrontja,
NE: a világegyetemben minden, ami bővül, növekedik, keletkezik,
HAR: a világegyetemben minden, ami erőteljesen előtör, kiemelkedik.

Ebből egyértelműen megállapítható:

- (14) *A gyökök axióma-rendszert képeznek. Ebből a rendszer elve is pontosan megállapítható. Az elv: a világ látható változásainak lényegük szerinti elkülönítése, szétválasztása. Maguk a gyökök pedig: ezen elkülönített részek megnevezései.*

Olyan rendszer ez, mint ami a prizmával állítható elő: ha a prizmával az észrevehetetlen tiszta fényt hullámhossz szerint részeire választjuk, "húzzuk szét", akkor az elkülöníthető részek észlelhetők, miáltal megnevezhetők lesznek. És csak ezt követően tudunk beszélni, gondolkodni a fények világáról. Mindebből következően a gyökrendszer teremtett rendszer. A rendszer lényegéből megállapítható: a gondolkodás számára teremtett rendszer.

Kezdetben vala az ige. Azaz a megnevezés. Ennek valóságosságát bizonyítottuk a fentiekben.

Hogy egyelőre csak öt példát tudok hozni? Teljes biztonsággal csak ennyit; részeredmények belekeverésétől tartózkodom. De:

a) Ennyiből is megállapítható egy tiszta rendszer léte. Ez az, amit bemutattam. Ha a többi szó nem illene e mélyen szellemi rendszerbe, akkor is feltétlenül kimondhatjuk, hogy van a szókincsünkben egy elkülöníthető tiszta rendszer, mégpedig az, amit bemutattam.

b) Ha nem tiszta a rendszer, akkor már a megemlítettek esetében is erős szórást tapasztalánk. Ám nem ezt tapasztaljuk, következésképp joggal számíthatunk arra, hogy a további feltárás során kibontakoznak e rendszer további rétegei is.

c) Ha valóban 20 körüli lenne a gyökök száma, akkor a fenti bemutató már egynegyede a teljes rendszernek.

d) Továbbá ahogy fél ábécé, fél számjelsor stb. nem létezhet, a fenti rendszer sem lehet fél, vagy negyed. Következésképp a teljes rendszernek a nyelvünkben kell lennie, legfeljebb csak az fordulhat elő, hogy időközben másféle (vagy egyenest rendszertelen) rétegek is kerültek közé, és ez elhomályosítja az összképet. Mert ez az axióma-rendszer vagy teljes, vagy nincs, és ez utóbbi esetében a fenti összefüggések sem lennének lehetségesek. (Lásd 13. és 14. tétel.)

e) *Ha a gyökök rendszert alkotnak, akkor a gyöksorozat bármelyik részletéből is visszafejthető a kezdet.* (Mint például a bizonyos haladvány szerinti számsor egy részletéből is megállapítható a haladvány mértéke, és a töredékekből helyreállítható a teljes sorozat.) Továbbá az előzőekben egész másra alapozva is az adatott, hogy nyelvünkben visszafejthető a kezdet.

A GYÖKÖK SZÁMA MEGVÁLASZTHATÓ

a) Láthattuk, hogy ez az axióma-rendszer úgy adódik, hogy a világot, mint teljességében érzékelhetetlen káoszt, az értelem számára "megfoghatóvá" tettük azáltal, hogy elkülönítettük egymástól a valami módon azonos lényegűnek tekinthető részeit.

b) Maga a gyökszó pedig úgy keletkezett, hogy az elkülönítés alapjául szolgáló lényegeket megneveztük.

Könnyű észrevenni, hogy a fenti két pont semmit sem mond a gyökök számáról. Vagyis szabadon eldönthető, hány részre és milyen szempontok alapján különítjük el a világegyetem látható változásait. Ha akarjuk 4, ha akarjuk 10, 20, netán 50 részt is elkülöníthetünk benne a fenti alapelvet betartva. Egyetlen kötöttség van csak: akár 4, akár 10, 20, 40 részre bontunk, a 4-nek is, a 10-nek is, a 40-nek is stb. "le kell fednie" a teljes világegyetemet. Vagyis mindegyik felbontás kerek egészet, elvontan értelmezve: mindig pontosan 1-et kell, hogy kiadjon. Mert bármennyi részt különítünk is el, mindig *úgyanazt az 1-et* bontjuk. Ezt könnyű belátni. (Nyelvünkben tehát feltétlenül ki kell domborodjon a Világegyetem = 1 = minden azonossága.)

Mi a hatása a felbontással kapott részek kisebb vagy nagyobb számának? Ha csak néhány részre bontjuk a világegyetemet, akkor például négy gyökünk keletkezik. Könnyű belátni, hogy e négy gyök segítségével nem lehet eléggé árnyaltan gondolkodni, beszélni a világegyetemről. Ha 80 részre bontjuk a világegyetemet, akkor pedig már nehéz eligazodni, hogy mi

hova is tartozik éppen. Így van ez például a hangskálákkal is. Minél több részre osztunk egy oktávot, annál nehezebb megkülönböztetni a hangokat egymástól.

Vagyis a “használhatóság” elve is azt valószínűsíti, hogy a gyökök száma 10-20 körül lehet. Ez természetesen nem zárja ki, hogy ne lehetne akár 7 rétegre való felbontással is a világról való gondolkodás számára használható nyelvet létrehozni.

Mindez tökéletesen ábrázolható fényképpel, illetve annak felbontásával is. Maga az alább látható kép a világegyetemnek, a “raszterek” száma pedig a gyökök számának felel meg. A képek összehasonlításával jól érzékelhetjük a gyökszám változtatásának hatását:

Balról jobbra haladva egyre több a gyök, itt a képen a gyöknek a “pixel” felel meg.

Tehát gyökei számát tekintve a mi nyelvünk csak egyike az ezen az elven létrehozható lehetséges nyelveknek. (Nem elképzelhetetlen, hogy volt [netán van is?] több így létrehozott nyelv.) Az elvre pedig azt lehet mondani, hogy egész egyszerűen zseniális. (A gyökök használatához persze játékszabályok is kellenek, erről itt nincs hely szólni.) Mondhatni tehát: az így létrehozott nyelv teremtésre teremtett nyelv. Alkotásra és a lényeg lehető legmélyebb megértésére. Nem csoda hát, hogy olyan elsöprő hatással volt az ókor kialakuló nyelveire is: az ókor nagy nyelveit is ez a nyelv tette kultúrnyelvvé. Mindahányat. Ám a csak részleteket, töredékeket átvevők és utódnyelveik számára a teljességben való gondolkodás elérhetetlen.

Egy nevét, címét nem megadó nyelvész – miután levelében kifejezte elismerését, és még tanácsokkal is ellátott – ezt írta nekem feddően: Nem szép dolog felemlegetni a nem magyar nyelvek “hiánybetegségeit”. Felhánytorgatni valóban nem, de a világ alakulásán nem gondolkodni: bűn.

AZ ÓSNYELV MODELLJE

A fentiek számtalan módon bizonyíthatók. Ezek közül itt most csak az egyik leglátványosabbat mutatom be. A szótárban lapozgatva könnyen megállapíthatjuk, hogy szókincsünk pontosan fraktál szerveződésű.⁶ Ez az alakzat a természet legalapvetőbb szerveződési formája. A fa koronája, gyökere, minden élőlény, egyszóval minden, ami egy pontból valamilyen szervező erő által irányítva burjánzik, növekedik szétfelé, eredendően fraktál alakzatúvá válik. Ez az egybeesés lehetővé teszi, hogy szókincsünket a lényegét teljes pontossággal bemutató modellel, mégpedig az úgancsak tisztán fraktál felépítésű karfiollal ábrázoljuk:

A karfiol azért emlékeztet ily erősen az agyra, mert az agy (de akár a dióbél) is fraktál szerkezetű. Ezért lehet a karfiol nemcsak a magyar szókincs, hanem egyben az agy modellje is. De figyelem! Hiba ebből arra következtetnünk – a tudomány mai állása szerint –, hogy a kertben a karfiolunk töpreng valamin.

A magyar szókincs tehát olyan szerveződésű, mint a fent látható karfiol. Igaz, itt-ott kis rothadások jelentek meg a vezető nyelvészek lebilincselően mosolygós nemtörődömsége és egyéb szintén megvetendő hatások következtében, de ez a lényegen nem változtat. Mert a lényeg az, hogy

(15) *fraktál alakzat csak egy pontból kifelé tartva jöhet létre, de csak akkor, és csakis akkor, ha minden egyes pontjának a keletkező további pontokba átöröklődő tulajdonsága már a legelső pontban is megvan.*

⁶ Lásd bővebben uo. 138–157. o.

Ebből is egyszerűen adódik:

(16) *Amennyiben nyelvünk gyökrendszerre épül, szükségszerűen kitalált nyelv.*

Márpedig gyökrendszerre épül. Tehát az a jól előkészített mag, amely útnak indult bele a nagyvilágba: a gyökrendszer. Karfiol esetében ez a vetőmag, az ő összes tulajdonságával (tűzijáték esetében a patron). Nem nehéz belátni: a nyelvünk minden tulajdonságát magába foglaló magot annak *elvetése előtt* létre kellett hozni. (Ez a megállapítás pedig segíti annak a kérdésnek a megválaszolását is, hogy miért nem ilyen mindegyik nyelv.)

Vagyis valakik leültek és kitaláltak egy nyelvet. Zaklató kérdés: milyen nyelvet beszélhettek? Annak is magas rendű nyelvnek kellett lennie, hogy általa ilyen elmés és mély találmány legyen megfogalmazható. Akkor pedig miért bíbelődtek egy másik nyelv létrehozásával? Miféle új vizsgálandó cél bukkant fel akkoron, amelyhez új gondolkodási eszköz kellett? Továbbá jól látható, hogy ez a nyelv szétterjedt az egész földgolyón. Mikor? Hogyan? Miért? Újabb kérdések. (A távoli kőkor nagy titkok őrzője.)

Visszagondolván most a karfiolra és a gyökök lényegére, meg kell, hogy állapítsuk: ez a nyelv a természettel tökéletes összhangban lévő nyelv. Alapkövei a világmindenség részleteit adják meg, különítik el és nevezik meg, az alapkövek összessége pedig tökéletesen átfogja, “lefedí” a teljes világegyetemet. E nyelvben a test, a nyelv, az ész, a lélek, Isten és a természet összesimul. Ez az, ami felülmúlhatatlanul csodálatos. Ez a nyelv teremtett és teremtő nyelv. Teremtésre teremtett nyelv. Teremtésének pillanata nagyon távoli korbba helyezhető.

Ez a nyelv azóta is töretlenül őrzi lényegét, mind a mai napig. Egyébként már nem lenne benne a ma is látható rend.

AZ ÓSNYELV MAI NYOMAINAK ÁBRÁZOLÁSA

Láttuk, hogy például a KÖR gyök legalább 57 oldalnyi szó alapját adja a magyar–angol szótárban. Ennyi szó tehát szervesen kapcsolódik – amit ha síkon ábrázolunk, fraktálként egy hópihe-formát kapunk. Ha az angol szókincs tartalmilag megfelelő részét vesszük számba, akkor viszont egy széttöredezett kép rajzolódik ki:

Hogy ez-e a különbség, vagy sem, nem érdemes vitatkozni: tessék belenézni a szótárakba! (A HAR 1. 182–183. oldalain egy terjedelmes példasort is bemutattam.)

Könnyű e két kép összevetésével megállapítani, hogy melyik a régebbi nyelv – mi több: melyik az ép, egészséges nyelv. Ám észrevehetjük azt is, hogy az angol szókincs sem teljesen porrá hullott világ. Eلسzórtan kis hópihe töredékeket is tartalmaz. S ha figyelmesebbek vagyunk, felfedezzük: épp ezek az ősi magyar szókincsből átszármazott töredékek.

A magyar nyelvnek ugyancsak nagy mennyiségű töredékeit találjuk meg Európa mindegyik nyelvében,⁷ sokkal inkább a latinban (az etruszkok révén, ők csináltak ábécét is a latinoknak), méginkább az ógörögben, még ennél is inkább az ősgörögben. (Ez utóbbi kettőre előzőleg mutattam már pár terebélyes angol szókincs magyar szókincs példát.⁸) Mindebből szintén tisztán következik, hogy a magyar nyelv Európa ősnyelve. Szükségszerűen az ókor kezdetét megelőzően is itt volt Európában (és a teljes mediterráneumban). Tehát így is be kell látnunk, hogy az ősnyelv keletkezése a távoli kőkorba helyezendő. Mindez természetesen semmit sem mond arról, hogy végül is hol, különösképp mikor találták ki. A genetikai és ré-

⁷ Lásd HAR 2. kötetét.

⁸ Dr. Aczél József nyelvész *Ősgörög eredetünk és a szkíta-kun nyelv* címmel 1924-ben megjelent könyvében mehökkentő mennyiségű ősgörög-magyar szót tárt fel a magyarnál sokkal régebbi kun-magyar szókincsre mint katalizátorra építve, és igazolta, hogy az ősgörög nyelv még tiszta szkíta nyelv volt. (Aczél József könyvének újraserkesztett, bővített változata 2004-ben megjelent a Fríg Kiadónál.)

gészeti nyomok azt mutatják, hogy (hacsak nem volt már előbb is itt) 45-43 000 évvel ezelőtt került Európába valahonnan. Ezt igazoltam jómagam is az írásjelek révén a JEL JEL JEL című könyvemben. A titkok megoldásai mindig további titkokat fednek fel.

Végül egy következmény, itt most már csak bizonyítás nélkül: Időben minél mélyebbre megyünk, az írások annál nagyobb valószínűséggel magyarul “szólalnak meg”.